

BACHELOROPPGAVE

«Fysj, ta hånda opp av buksa!»

En oppgave om barns seksualitet

av

Kandidatnummer: 10

True Elgshøen

“Yuck, stop touching yourself!”

A paper on children’s sexuality

Førskolelærerutdanning

SF3-312

Mai, 2014

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven «*Fysj, ta hånda opp av buksa!*» En oppgave om barns seksualitet i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnummer 10, True Elgshøen

JA X   NEI

Innholdsfortegnelse

1.0. Innledning	1
1.1. Avgrensing og begrepsavklaring	1
1.0. Teori	3
1.1. Begrepet <i>barns seksualitet</i>	3
1.2. Barns seksualitet og seksuelle utvikling	4
1.2.1. Hva er seksuell lek?	4
1.2.2. Barns seksualitet, barnehagens ansvar?	4
1.3. Holdninger	5
1.3.1. Verdier og holdninger blir synlig i praksis	5
1.4. Normal eller avvikende seksualitet?	6
1.4.1. Hva er seksuelle overgrep?	6
1.4.2. Ikke all seksualitet er tegn på overgrep	7
1.4.3. Hvem melder til barnevernet?	7
1.5. Tema barns seksualitet i utdannelsen?	7
2.0. Metode	8
2.1. Kvalitativ og kvantitativ metode	9
2.2. Valg av metode	9
2.4. Datainnsamling	11
2.5. Validitet og reliabilitet	11
2.6. Kritiske blikk og etiske hensyn	13
3.0. Presentasjon av empiri	14
3.2. Holdninger	14
3.3. Normal eller avvikende seksualitet?	14
3.4. Tema barns seksualitet i utdannelsen?	15
4.0. Drøfting	16
4.1. Barns seksuelle uttrykk og utvikling	16
4.1.1. Barns seksualitet barnehagens ansvar?	16

4.2.Holdninger	17
4.3. Tema barns seksualitet i utdannelsen?	18
5.0.Avslutning	21
6.0.Litteraturliste	24
6.1.Ordinært Pensum	24
6.2.Selvvalgt pensum.....	24
7.0. Vedlegg	26
7.1. Vedlegg 1: Informasjons skriv til respondentene	26
7.1. Vedlegg 2: Intervjuguide	27

1.0. Innledning

Som tidligere assistent i barnehagen, møtte jeg stadig vekk på barn som stimulerte seg selv ved å putte hånden ned i trusen, gnikke mot et stolbein eller undersøkte hverandre i doktor lek. Medarbeiderne mine reagerte med utsagn som; «fysj, ta hånda opp av buksa!» Men på grunn av at jeg ikke viste hva dette var, viste jeg heller ikke hvordan jeg skulle reagere eller håndtere slike situasjoner (Langfeldt, 2000). Usikkerheten jeg hadde gjorde også at jeg heller ikke kunne si noe om dette var en naturlig adferd, eller om det var et tegn på at barnet hadde vært utsatt for seksuelle overgrep (Langfeldt, 2000). Da jeg begynte på førskolelærerutdanningen på høyskolen møtte jeg igjen på dette temaet. En lærer fortalte i forbifarten at barn hadde en naturlig seksualitet, som kunne komme til uttrykk ved at barn puttet hånda ned i trusa eller gnikket mot møbler for å stimulere seg selv (Stevnhøj, 2005). Han kalte det for en tidlig pubertet og at det var helt normalt for barn å utforske dette i barnehagealder (Stevnhøj, 2005). Neste gang jeg møtte på temaet, var på en valgfri fagdag på Høyskolen. Foreleser Margrete Wiede Aasland tok for seg tema barns seksualitet. Hun fokuserte på den naturlige seksualiteten barn er født med (Stevnhøj, 2005), og at denne ikke må forveksles med avvikende seksualitet som kan være tegn på overgrep (Aasland, 2010). Det slo meg da at dette var et viktig tema, og jeg kunne ikke helt forstå hvorfor vi ikke hadde hatt dette som eget tema i utdannelsen. I tillegg virket det tilfeldig at jeg i det hele tatt hadde fått høre om barns seksualitet. Ut fra mine egne erfaringer og opplevelser stilte jeg meg selv spørsmålene, hvor mye kan egentlig pedagogiske ledere i barnehagen om barns seksualitet, hvordan møter de barns seksuelle uttrykk i barnehagen og har andre førskolelærerstudenter hatt om dette som tema i studiet?

Ut i fra dette lyder min problemstilling som følger: ***Hvilke kompetanse har pedagogisk leder om barns seksualitet, og kommer denne kompetansen fra førskolelærerutdanningen?***

1.1. Avgrensing og begrepsavklaring

Barnehageloven skal sikre at alle barn får et likeverdig barnehagetilbud av høy kvalitet. Personalets kompetanse er derfor viktig for å kunne gi et barnehagetilbud med høy kvalitet (Gotvassli, 2013). Kompetanse blir sett på som et sammensatt og kompleks begrep. Kompetansen sitter ofte i hodet til folk eller er innleiret i handlinger. «Kompetanse handler om å være i stand til, både individ- og organisasjonsnivå. Det vil si å besitte nødvendige kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger til å mestre aktuelle oppgaver i barnehagen og til og nå definerte mål» (Gotvassli, 2013: 19).

Jeg vil i denne oppgaven se nærmere på barns seksuelle utvikling og hvordan dette kan komme til uttrykk i barnehagen. Med utgangspunkt i problemstillingen vil jeg se på pedagogisk leder sin

bevissthet i forhold til sine holdninger om barns seksualitet. Her vil jeg gå inn på Tholin (2008) sin teori om at våre verdier og holdninger blir synlig i praksis, og hva ureflekterte holdninger kan føre til. I tillegg vil jeg se på pedagogisk leder sin kompetanse om barns seksualitet og seksuelle utvikling, normal og avvikende seksualitet, og hvorfor man bør ha kompetanse om dette. Jeg vil også se om barns seksualitet er et eget tema i utdanningen, og hvorfor dette eventuelt er viktig.

For å presisere begrepet seksualitet har jeg funnet verdens helseorganisasjon (WHO) sin definisjon på seksualitet:

Seksualitet er en integrert del av hvert menneskers personlighet; mann, kvinne og barn. Seksualitet er et grunnbehov som utgjør et aksept av å være menneske, og som ikke kan skilles fra andre livsaksepter. Seksualitet er ikke det samme som samleie eller evnen til å oppnå orgasme, og er heller ikke summen av hele vårt erotiske liv. Alt dette kan være en del av vår seksualitet, men behøver ikke å være det. Seksualitet omfatter så mye mer, den finnes i energien som driver oss til å søke kjærlighet, kontakt, varme og nærhet. Den uttrykkes i det vi føler, hvordan vi beveger oss, hvordan vi berører andre og selv blir berørt. Seksualiteten handler om å være sensuell, så vell som å være seksuell. Seksualiteten påvirker altså våre tanker, følelser, handlinger og vårt samspill med andre mennesker (WHO 1986: Johansen m.fl. 1998: 23; Skarpsno, 2013: 9).

I denne oppgaven vil begrepet *seksuelle uttrykk* bli brukt. Dette begrepet blir brukt som en samlebetegnelse for barns seksuelle praksis (Kimerund, 2011). Begrepet inkluderer barns seksuelle lek, egen genitale kroppsutforskning, utforsking sammen med andre barn og kropps- og verbal kommunikasjon rettet mot voksne eller andre barn.

Begrepet *barns seksualitet* er en betegnelse på det de fleste forskere mener er den medfødte seksualiteten, og at selv nyfødte barn har evnen til å ha seksuelle opplevelser (Aigner/Centerwall, 1984; Skarpsno, 2013). Denne *normal seksualitet* kan komme til uttrykk igjennom ulike seksuelle uttrykk barnet viser (Stevnhøj, 2005). Begrepet *Avvikende seksualitet* kan en se som *unormale* uttrykksformer som er et resultat av problemer i oppveksten, som for eksempel barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Dette kan blant annet komme til syne i form for unormal seksuell utagering, blotting, pedoseksualitet, og visse former for fetisjisme (Langfeldt, 2000).

Jeg vil i denne oppgaven først greie ut om relevant teori, deretter metoden jeg har valgt. Så vil jeg kort presentere empirien, og deretter drøfte og svare på problemstillingen min.

1.0. Teori

Jeg har valgt å dele denne teoridelen inn i fem deler under overskriftene; *begrepet barns seksualitet, barns seksualitet og seksuelle utvikling, holdninger, normal eller avvikende seksualitet? Og temaet barns seksualitet i utdannelsen?* Dette har jeg gjort fordi jeg mener det vil belyse problemstillingen. I det første avsnittet har det vært nødvendig for meg å gå inn på hva som ligger i begrepet barns seksualitet. Under overskriften seksuelle utvikling har jeg valgt å ha fokus på Anna Louise Stevnhøj (2005) sin teori om barns seksuelle utvikling, og hvordan denne kan komme til uttrykk i barnehagen. Jeg vil så gå mer inn på den seksuelle leken. I det neste avsnitte vil jeg skildre om barns seksualitet er barnehagen ansvar? Og hvordan sexolog Margrete Wiede Aasland mener barnehagen skal møte barns seksualitet og seksuelle uttrykk (Jonassen, 2012).

Hvordan reagerer voksne på barns seksualitet, og hva kan eventuelle reaksjoner kan føre til? Jeg vil under overskriften; holdninger blant annet ta utgangspunkt i Kristin Rydjord Tholin (2008) sin teori om at våre verdier og holdninger blir synlig i praksis, og at vi i arbeid med barn må jobbe med å bevisstgjøre disse holdningene. Under overskriften; normal eller avvikende seksualitet har jeg blant annet valgt å gå inn på Thore Langfeldt (2000) sin teori om hva mangel på kunnskap om barns seksualitet kan føre til. I tillegg vil jeg gå inn på hva som ligger i begrepet seksuelle overgrep. Forså til slutt å gå inn på at ikke all seksualitet trenger å være tegn på overgrep. Under den siste overskriften; Tema barns seksualitet i utdannelsen? Har jeg blant annet tatt utgangspunkt i to artikler, der den ene handler om Høyskolelektor Leif Askeland (2000), som stiller seg selv spørsmål om han tar opp tema om barns seksualitet i sin undervisning til førskolelærerstudenter i Oslo. Jeg vil også ta med Anne Torill Kimerud (2011) sin teori om hva lite forskning rundt tematikken kan ha ført til.

1.1. Begrepet *barns seksualitet*

Barn og seksualitet er et felt det er forsket lite på, og mange ser på barndommen som en uskyldig tid hvor seksualitet ikke passer inn (Allgeier, E.R. og Allgeier, A.R. 2000: Skarpsno, 2013). Dersom vi leser litteratur om barns seksualitet av Thore Langfeldt (2000), Anna Louise Stevnhøj (2005), Hanne Emilie Skarpsno (2013) finner vi konklusjoner om at menneske blir født som et seksuelt vesen og at seksualiteten må utvikles på lik linje som andre sider ved barnet.

I følge Stevnhøj (2005) er vi fra fødsel av sannsynligvis kodet til å være seksuelt nysgjerrige og søkende, dette fordi lysten til sex er en forutsetning for artens overlevelse. Det er også teorier om at barns seksuelle utforskning og eksperimentering med seg selv og hverandre har et direkte formål i denne utviklingen. Her arbeider barnet ubevist med å utvikle sin seksuelle lyst, seksuelle grenser, behov og følelser som på samme måte som det utvikler andre komponenter for å bli en dyktig og velfungerende voksen (Stevnhøj, 2005).

1.2. Barns seksualitet og seksuelle utvikling

Stevnhøj (2005) viser til en forenklet beskrivelse av barnets seksuelle utvikling. Det starter med barnet(babyen) som opplever tilfeldige og spontane følelser av lyst og behag. Dette skjer når barnets kjønnsdeler og andre deler av kroppen blir berørt for eksempel ved bleieskift. Når barnet har blitt en toddler og går i barnehagen, begynner det trolig selvbevisst å fremkalle de deilige følelsene ved å stimulere seg selv. Dette kan være med fingrene, men en pute eller mot ett møbel og lignende. Når barnet går de siste årene i barnehagen og mot de første årene på skolen, begynner barnet å eksperimentere og undersøke de seksuelle følelsene og kroppsdelene sammen med jevnaldrende i rollelek. I denne leken inngår det blant annet seksuelle elementer der de for eksempel berører hverandre og leker doktor. Her knyttes spenning og opphisselse sammen med gode kroppslige opplevelser (Stevnhøj, 2005).

1.2.1. Hva er seksuell lek?

I følge Stevnhøj (2005) kan seksuell lek være alt i fra doktorleker, rompelek, sexleker og andre aktiviteter der barna viser fram kjønnsorgan og rompen. Disse lekene og aktivitetene er som regel bare en del av barnas generelle rollelek. Leken kan i og for seg handle om alt mulig annet, og de seksuelle elementene er ofte bare delelementer i leken. Leker barna doktor eller sykehus, kan de utforske hverandres kropp helt eller delvis avkledd. Barna kan også leke mor, far og barn, der faren og moren går i seng med hverandre, det vil da si at to påkledde barn ligger oppå hverandre. De samme lekene, leker også barna men bamser og dukker. Det er også vanlig at barna tegner mennesker som har sex eller kjønnsorgan. Disse måtene å leke på er spesielt fremtreden i barnehagealder. Det er sunt at barna sammen med jevnaldrende utforsker den spennende og fremvoksende seksualiteten, som egentlig ikke har noe å gjøre med hva vi voksne oppfatter som seksualitet (Stevnhøj, 2005).

I artikkelen *La barna leke «doktor» i fred* (Engdahl, 2003a), uttaler Thore Langfeldt at den seksuelle leken har flere viktige funksjoner. Det hjelper blant annet barna til å forstå at de ikke er alene om seksualiteten. I tillegg vil barna få en speiling og bekreftelse på sin egen seksualitet gjennom andre barn, samtidig som de lærer å vise ømhet, og kjenne sine grenser. Den seksuelle leken reduserer også angst for nakenhet og nærhet, noe som er viktig i pubertetens utprøvningsperiode og i det voksne livet (Engdahl, 2003a).

1.2.2. Barns seksualitet, barnehagens ansvar?

I artikkelen *Vi har ansvar for barns seksualitet* (Engdahl, 2003b) uttaler Barnehagestyrer i Bjerkealléen barnehage Pia Friis, at barnehagen har et ansvar for at barna blir kjent med sin egen kropp og seksualitet. Dette er i følge Friis fordi det er i barnehagen barna tilbringer mesteparten av

dagen, og det er her de har mulighet til og utforske sammen med jevnaldrende i lek (Engdahl, 2003b).

I en reportasje publisert på nettsiden barnehage.no, uttaler sexolog Margrete Wiede Aasland at barnehagens jobb er å sosialisere barna seksuelt, slik at de ikke dummer seg ut foran vennene sine (Jonassen, 2012). I følge Aasland skal barna lære å like kroppen sin og seg selv, men i private rom. Hun sier at vi må forklare for barna at de gjerne må kose med seg selv og tissen sin, men at barna da må gå for seg selv eller vente til de kommer hjem. Hun vektlegger også at det er den voksnes ansvar å passe på at leken er grei for alle (Jonassen, 2012).

1.3. Holdninger

I følge Stevnhøj (2005) har de fleste av oss har vanskeligheter med å forbinde ordet seksualitet opp mot ordet barn. I tillegg er det vanskelig for oss å respondere på en passende måte, muligens fordi vi selv er blitt oppdratt med en lik usikkerhet. På grunn av dette foretrekker heller mange av oss å tro at seksualiteten er noe som settes i gang i puberteten. Men slik som realiteten er, er babyer født med en ubevist seksualitet. Denne seksualiteten må aldri forveksles med den voksnes seksualitet, men det vil ikke si at den ikke er noe mindre viktig av den grunn (Stevnhøj, 2005).

I følge Langfeldt (2000) har barneårene stor betydning for hvordan vi kommer til å fungere seksuelt som voksne. Tidlig lærer vi hvordan vi skal forholde oss til berøring og kroppskontakt. Men uansett på bakgrunn av dette avviser de fleste voksne barns seksualitet både indirekte gjennom manglende kunnskap, og direkte gjennom og ikke ville snakke om det. Når voksne er redde for nakenhet og seksualitet, kommer dette alltid til uttrykk på en eller annen måte. Barnet observerer denne holdningen og gjør den til en del av seg selv (Langfeldt, 2000). Stevnhøj (2005) uttaler at om barnet blir møtt med reaksjoner som skam, sinne, forbud og avsky hver gang det viser seksuelle følelser eller seksuell interesse, vil det med stor sannsynlighet føre til at den voksne seksualiteten få en negativ skygge og kan bli forvrengt og avvikende. I likhet med Stevnhøj (2005) mener også Langfeldt (2000) og Skarpsno (2013) at om barnet blir forstyrret i sin naturlige seksuelle utvikling, er det mye som tyder på at det kan få store konsekvenser for den voksne seksualiteten (Stevnhøj, 2005).

1.3.1. Verdier og holdninger blir synlig i praksis

«Oppdragelse og arbeid med barn bygger alltid på verdier og oppfatninger» (Tholin, 2008: 62). I følge Tholin (2008) er vi noen ganger bevisst på dette, mens vi andre ganger handler mer impulsivt og er mer eller mindre bevisst på hvilke verdier vi har. Når vi forholder oss til andre mennesker, gjenstander eller natur, vil en persons holdning komme til uttrykk. I følge Hammerlin og Larsen

(1997) gjengitt Tholin (2008) vil «*Menneskesynet, verdier og vurderinger kommer til uttrykk i holdningene*»(Hammerlin og Larsen, 1997, s. 41: Tholin, 2008: 62).

I følge Tholin (2008) er ordet holdning, synonymt med synsmåte, tankesett og innstilling. Hvordan vi handler i møte med barn, styres i vår tenkning om barn. Det essensielt blir at vi forsøker å bevisstgjøre våre egne holdning. De positive og gode holdningen man har synes, og de smitter. På bakgrunn av dette har førskolelæreren derfor makt. Som førskolelærer får man sjelden eller aldri tid til å reflektere over handlingsalternativ. Derfor er det desto viktigere at man arbeider grundig med-, og er bevisst på sine holdninger og sitt etiske ståsted til barn. Slik at man i ettertid kan begrunne sine valg og handlinger (Tholin, 2008). I følge rammeplanen må barnehagepersonalet reflektere over sine egen holdning til og samfunnets forventninger til gutter og jenter (KD, 2011).

1.4. Normal eller avvikende seksualitet?

Stevnhøj (2005) uttaler at det er lett å komme i tvil når vi observerer en fireårig jente, som bruker store deler av barnehagedagen på å gni seg mellom beina med en pute. Skal man helst ikke blande seg inn, eller er det et tegn på at noe i hennes utvikling er galt? Er det aldrestilpasset seksuell lek, når den ene femårige gutten oppfordrer den andre til å pirke på tissen hans, eller er det et seksuelt overgrep- eller et symptom på at barnet har vært utsatt for det? (Stevnhøj, 2005)

I følge Langfeldt (2000) virket det som om det på et tidspunkt var mangel på kunnskaper om barnets normale seksualitet. Dette dukket opp da seksuelle overgrep hadde vært et fremtredende tema også i barnehagen. Barn som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep skulle selvsagt tas på alvor, men når en skulle finne frem til ulike symptomer som kunne si noe om barnet hadde vært utsatt for det, greide mange ikke å skille mellom normal og avvikende seksualitet på grunn av manglende kunnskaper på området. Enkelte mente at dersom barna lekte seksuelle leker, så hadde de vært utsatt for overgrep, og var barnet spesielt seksuelt pågående ble de spesielt mistenksomme (Langfeldt, 2000). Noen mente også at barn som onanerte i førskolealder hadde vært utsatt for seksuelle overgrep. Til og med ansatte i barnehagen ble usikre på hva som var normal seksualitet, og hva som kunne være tegn på overgrep (Langfeldt, 2000).

1.4.1. Hva er seksuelle overgrep?

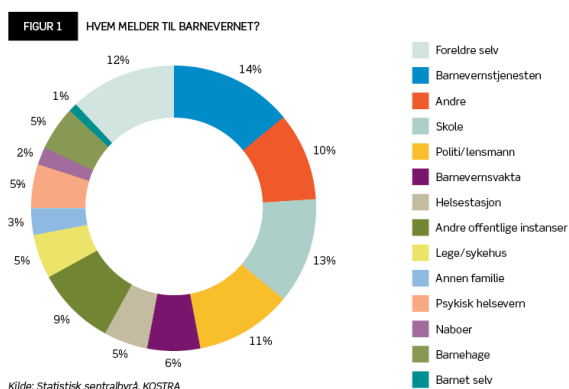
Det finnes ulike definisjoner på incest og seksuelle overgrep mot barn. I følge Aasland (2010) er seksuelle overgrep «*når en autoritetsperson tvinger, lokker eller truer barnet i eller se på seksuell omgang, handling eller adferd*» (Aasland, 2010: 31). Barns som er- /har vært utsatt for seksuelle overgrep kan sende ut ulike signaler. Barn kan få regresjon, som betyr å gå tilbake i utvikling, barnet kan få problemer med å sove og oppleve mareritt. Barnet kan føle depresjon og tristhet, barnet kan

få en adferdsendring og begynne å opptre på en ny måte. Barnet kan vise seksuell utagering via språk, eller opptre seksuelt aggressivt og utagerende i sin seksuelle lek med andre barn. Man må imidlertid huske på at de fleste signaler barna sender ut, kan ha andre årsaker enn at barnet har vært utsatt for seksuelle overgrep og man må se summen av ulike symptomer barnet viser. En voksen som kjenner barnet godt vil forhåpentligvis merke om barnet har opplevd noe ubehagelig og vanskelig (Aasland, 2010).

1.4.2. Ikke all seksualitet er tegn på overgrep

I følge Aasland (2010) må vi ikke overdramatisere og ta seksuell lek som et bevis på at barnet har vært utsatt for overgrep. Det er da viktig å vite noe om vanlig seksuell adferd hos barna først. Aasland (2010) uttaler at man ikke må tro at alle barn som bruker seksuelle ord, leker doktor, er nakne sammen eller ligger oppå hverandre, ser på tissen til hverandre og sier «pule», har vært utsatt for seksuelle overgrep. Det er naturlig for barn å utforske kroppen og tissen, både sin egne og andre barn sine (Aasland, 2010).

1.4.3. Hvem melder til barnevernet?

Staketsikken i (fig.1), viser at 5 % av sakene i 2012 ble meldt i fra barnehagen til barnevernet. Statesikken sier midlertidig ikke noe om hvor mange av disse innmeldte sakene som omhandler seksuelle overgrep (SSB, 2012: Bufetat, 2013).

Figur 1. Hvem melder til barnevernet? Hentet fra Bufetat: <http://www.bufetat.no/om/statistikk/barnevern/>.

1.5. Tema barns seksualitet i utdannelsen?

Ingrid Jørgensen er utdannet førskolelærer ved høyskolen i Finnmark (Jørgensen, 2000). I artikkelen «... André har pult» (Jørgensen, 2000: 24) uttaler hun seg om at seksualitet aldri var noe eget tema i utdannelsen.

«Det var ingen som foreleste og lærte oss om hva eller hvordan man skulle forholde til utsagn og spørsmål som barna kom med » (Jørgensen, 2000: 24).

Leif Askeland var Høyskolelektor i pedagogikk ved Høyskolen i Oslo i 2000, da han samme år skrev artikkelen *På jakt etter seksualiteten – i førskulelærerutdanninga* (Askeland, 2000: 44).

Hovedspørsmålet hans i artikkelen var: «*Kven tek ansvar for at førskulelærerstudentene skal forstå seksualitet til barn*» (Askeland, 2000: 44). I artikkelen stiller han seg selv spørsmålet om han i sin undervisning til førskulelærerstudenter har tatt for seg tema barns seksualitet. Til sitt eget spørsmål svarer han: «*Nei, det har vel helst vore snakk om overgrep, omsorgssvikt og mishandling. Barns egen seksualitet har eg gløymt. Men det er heller ingen som har spurt (må få lov å forsvare meg)*» (Askeland, 2000: 44). Han henviser også til rammeplan for førskulelærerutdanningen der det heller ikke er synlig at barns seksualitet skal være noe tema. I følge Askeland tar verken fagene religion/etikk, samfunnsfag og naturfag for seg dette temaet. I faget fysisk fostring arbeider en med kropp og sansing, og seksualitet vil i den sammenhengen blir en naturlig del, men Askeland mener det kan diskuteres hvor eksplisitt dette blir forstått av studentene. Hans konklusjon blir derfor at førskulelærer utdanningen ikke tar opp seksualitet som et eget tema, og at undervisningen på området er preget av overgrepssproblematikk, og ikke seksualitet som kilde for en god utvikling (Askeland, 2000).

I følge Aasland (2010) er kunnskapen om barns seksualitet og seksuelle overgrep skremmende liten blant ansatte i det offentlige hjelpeapparatet. Man har verken hatt om barns naturlige seksuelle utvikling eller seksuelle overgrep i utdannelsen. Kunnskapen om seksuelle overgrep bør være prioritert på lik linje som med andre traumatiske opplevelser barna opplever. Mangel på kunnskap hjelper ikke barna.

I følge Kimerud (2011) viser undersøkelser at det innen Norsk pedagogisk barnehageforskning er gjort svært få studier innen tematikken små barns seksualitet. Innenfor psykologi- og sexologifeltet finnes det noe kunnskap om tematikken, men at det ligger en mulig utfordring i manglende kunnskapsflyt mellom ulike fagdisipliner. I mange land er det også tendenser som tyder på fravær av forskning, også innenfor psykologifeltet. Kimerud (2011) uttaler at det er nødvendig å skape mer refleksjon og samtidig tydeliggjøre behovet for mer kunnskapssøkning rundt tematikken. På grunn av at temaet i stor grad er et utematisert felt innen undervisning og barnehageforskning, gjør dette det vanskeligere at pedagogers viten og ulike praksiser er bygget på faglig kompetanse og reflekterte holdninger.

2.0. Metode

Aubert (1985) i Dalland (2012) fremstiller metode som «en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap» (Dalland 2012: 111). Metoden en velger blir vårt redskap i møte med det en vil undersøke (Dalland, 2012). I dette kapittelet har jeg skissert min prosess i

prosjektet, ulike valg jeg har tatt, hvordan jeg har bearbeidet og analysert materialet, samt hva jeg kunne gjort annerledes i prosessen for å få et bedre resultat.

2.1. Kvalitativ og kvantitativ metode

En benytter ulike metoder som et redskap for å undersøke og belyse ulike felt. Innenfor metode har en to hovedmetoder, den kvantitative metoden og den kvalitative metoden (Dalland, 2012). Den Kvantitative metoden har et ekstensivt design, der man går i bredden og er ute etter å få en presis beskrivelse av omfanget, utstrekning og/eller hyppighet av et fenomen (Jacobsen, 2010). Den kvantitative metode gir informasjon i form av målbare enheter (Dalland, 2012) og gir beskrivelser av virkeligheten i tall og tabeller (Ringdal, 2013). Tallene vi får gir oss mulighet til å foreta regneoperasjoner, enten vi ønsker å finne gjennomsnitt eller prosent (Dalland, 2012). En kvantitativ metode krever et relativt stort antall enheter, i motsetning til kvalitativ metode som kan være basert på få enheter eller informanter (Ringdal, 2013). Et eksempel på metode for innsamling av kvantitativ data, er å gjennomføre en skjematisk spørreundersøkelse (Dalland, 2012).

Kvalitativ metode har et intensivt design. Et intensivt design vil ofte være rettet mot å gå i dybden på noe, for å få en forståelse av noe som man kjenner dårlig til. Med å «gå i dybden» mener man her, å få fram så mange nyanser og detaljer som mulig, der det legges vekt på å få tak i den enkeltes forståelse og fortolkning av et fenomen. Den kvalitative metode brukes til å fange opp meninger, erfaringer og opplevelser, som i motsetning til kvantitative metoder, ikke kan tallfestes eller måles (Dalland, 2012). Kvalitative data blir definert som data i form av ord, setninger og uttrykk (Jacobsen, 2010) og gir oss tekstlige beskrivelser, som for eksempel er basert på utskrifter fra intervju (Ringdal, 2013). Slik data samles inn gjennom samtaler med mennesker, eller igjennom andre former der mennesker uttrykker seg muntlig eller skriftlig (Jacobsen, 2010).

2.2. Valg av metode

Som en kanskje ser, har begge metodene ulike fordeler. Men begrunnelsen for å velge en bestemt metode, er at vi mener den vil hjelpe oss til å samle inn god data, det vil si den informasjonen en mener kan belyse problemstillingen på en god måte (Dalland, 2012). Ut fra at jeg var interessert i å belyse hvilke kompetanse pedagogisk leder om har barns seksualitet, og om denne kompetansen kommer fra førskolelærer utdanningen? Var jeg ute etter å gå i dybden for å fange opp respondentens meninger, erfaringer og opplevelser. Med utgangspunkt i dette valgte jeg derfor et intensivt og kvalitativt design, med intervju som metode (Ringdal, 2013).

Det finnes ulike typer intervju, dette er blant annet besøksintervju, telefonintervju og selvutfyllingsskjema (Ringdal, 2013). Jeg valgte besøksintervju, men på grunn av tid og økonomi

utførte jeg et telefonintervju. I besøksintervju møtte jeg respondent ansikt til ansikt, og kommunikasjonene var både auditiv og visuell. Ulempen med besøksintervju er blant annet at det er høye kostnader. I tillegg kan den som intervjuer påvirke svarene og skape en intervjuereffekt (Ringdal, 2013). Ulempen med å utføre ett av intervjuene over telefon var at jeg ikke hadde den fordelene av å kunne se den jeg snakket med. Dermed fikk jeg ikke se hvordan respondenten opptrådte i intervjusituasjonen, om hun var nervøs eller avslappet, konsentrert eller ukonsentrert, interessert eller uinteressert? Respondenten kunne også finne det kunstig å snakke åpent i et telefonrør med en ukjent person.

Fordi jeg selv følte at jeg manglet kunnskap om tema, satte jeg meg derfor mer inn i litteraturen før jeg utformet intervjuguiden. Ut fra teorien utarbeidet jeg en intervjuguide (se vedlegg 2) med 20 åpne spørsmål slik at respondenten sto fritt til å formulere svarene (Ringdal, 2013). Hadde jeg stilt lukkede spørsmål med svarkategorier, måtte jeg ha stilt store krav for at svarkategoriene skulle dekke de aktuelle alternativene (Ringdal, 2010). Intervjuguiden fungerte som en skriftlig mal, som skulle lede meg igjennom intervjuet, og gi meg oversikt over hvilke temaer jeg skulle ta opp (Ringdal, 2013). Med å strukturere intervjuet på denne måten ville det gjøre meg sikrere på at jeg kom inn på de temaene som jeg ønsket belyse (Ringdal, 2013). Intervjuguiden skulle også gjøre det mulig for meg og ta opp temaer respondenten var opptatt av, da dette er vanskelig å få frem i kvantitative metoder (Dalland, 2012).

2.3. Valg av respondenter

De jeg har valgt å intervju blir framstilt som respondenter. Repstad (2007) i Dalland (2012) forklarer ordet respondent «*som en person som svarer på spørsmål*» (Dalland 2012: 152). Respondenter er personer med direkte kjennskap til fenomenet som i denne sammenhengen er kompetanse om barns seksualitet. De er også representanter for den gruppen jeg ønsker å undersøke, altså pedagogiske ledere i barnehagen med førskolelærerutdanning (Jacobsen, 2010).

Jeg valgte å intervju fire kvinner som er pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning, da dette kunne gi mye data til oppgaven (Dalland, 2012). I og med at jeg var ute etter om kompetansen til respondenten kom fra førskolelærerutdanningen, var det viktig at respondenten hadde førskolelærerutdannelse. Hvilket kjønn respondenten har, så jeg ikke det som vesentlig i denne sammenhengen. Respondentene jeg intervjuet jobber i fire ulike barnehager i fire forskjellige fylker. To av respondentene jobber i barnehager på Østlandet og de to andre jobbet i barnehager på Vestlandet. De ulike respondentene har også tatt utdanning på fire forskjellige steder, og var ferdig utdannet på ulike tidspunkt. Respondent 1 var ferdig i 2013, respondent 2 i 2009, respondent 3 i

2001, og respondent 4 var ferdig i 2005. Jeg valgte å bruke disse respondentene da jeg tenkte at det ville gi meg et innblikk i om det hadde fått ulik kompetanse om barns seksualitet basert på utdanningstidspunkt og sted. Med dette gjorde jeg da et «*strategisk valg*» (Dalland, 2012: 163), da jeg tenkte at dette var personer som hadde bestemte kunnskaper eller erfaringer.

Generalisering betyr at vi får vite om det innsamlede materialet med stor sannsynlighet også gjelder hele populasjonen (Dalland, 2012), altså alle pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning i Norge. Funnene jeg har gjort kan gjelde flere pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning, men er nødvendigvis ikke gjeldene for hele populasjonen. Respondentene som er med i denne forskningen er ikke representative for alle innenfor sitt felt, derfor er det vanskelig å si at dette er generaliserbart, men at det kan gjelde flere pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning.

2.4. Datainnsamling

Intervjuene ble utført på tomannshånd i lukkede rom. Under intervjuene var jeg opptatt av å være mest mulig nøytral, å stille spørsmål på en nøytral og mest mulig lik måte. Dette for å unngå intervjuereffekten slik at jeg ikke påvirket respondentene sine meninger, opplevelser og erfaringer (Ringdal, 2013). Tre av intervjuene varte i en time mens ett intervju varte i 30 min. Jeg synes at intervjuguiden fungerte relativt godt, men på noen av spørsmålene virket det som om respondenten ikke helt forsto hva jeg var ute etter. I og med at det var et åpent intervju uten svaralternativ ga meg mulighet til å oppklare slike situasjoner da jeg kunne stille spørsmål som; -«forstår jeg deg rett når du sier...» Det ga det meg mulighet til å komme med utdypende spørsmål som; -« så interessant, fortell hvordan du opplevde det» (Ringdal, 2013).

Under besøksintervjuene ble båndopptaker brukt av ulike grunner. Jeg ville slippe å skrive, og for å få med ordrett alt som ble sagt, i tillegg ville det bli lettere å opprettholde en naturlig samtalekontakt. På grunn av tekniske problemer under telefonintervjuet førte det til at jeg måtte skrive notater i stede for lydopptak.

2.5. Validitet og reliabilitet

Metoden en bruker skal gi troverdighet. Med dette menes at kravene til validitet og reliabilitet må være overholdt. Validitet står for gyldighet og relevans. Det betyr at det som måles må være gyldig og ha relevans for det problemet som undersøkes (Dalland, 2012).

Totalt ble det gjennomførte fire intervjuer med pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning. I min problemstilling har jeg valgt å se på hvilke kompetanse pedagogisk leder har, og om denne kompetansen kommer fra førskolelærerutdanningen? Jeg har dermed lagt vekt på *hvem* de er, altså pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning. Det viktigste vil være at metoden skal gi troverdig

kunnskap. Det som måles må være gyldig og ha relevans for det problemet en undersøger (Dalland, 2012). Jeg mener derfor at fire intervjuer med pedagogiske ledere med førskolelærer utdanning har validitet og er gyldig. Gyldigheten og validiteten i intervjuet styrkes også av at jeg på forhånd hadde satt meg inn i og jobbet med relevant teori da jeg utformet intervjuguiden. Uten dette grunnlaget kunne intervjuet blitt mer tilfeldig, og visse ting ville jeg kanskje ikke ha spurt om. Med tjue konkrete punkter i intervjuguiden, mener jeg at intervjuene kan ha vært relevante og belyser problemstillingen.

Reliabilitet står for pålitelighet, og omhandler at det som måles må utføres korrekt og at eventuelle feilmargin angis (Dalland, 2012). Før selve intervjuene valgte jeg å gjennomføre et pilotstudie. Et pilotstudie blir ofte brukt for å øke gyldigheten på undersøkelsen ved at man blir sikrere i at man stiller de riktige spørsmålene (Jacobsen, 2010). Erfaringer fra pilotstudiet førte til mindre justeringer i intervjuguiden, ved at jeg blant omformulerte og kronologiserte spørsmålene (Ringdal, 2013).

Da jeg skaffet respondenter til studiet, kontaktet jeg fire styrere i barnehager jeg hadde kjennskap til. Dette førte til at jeg intervjuet to pedagogiske ledere som jeg kjente og to jeg ikke kjente. Det at jeg kjente to av respondentene fra før kan ha påvirket svarene jeg fikk. Jeg fikk ikke inntrykk av at det påvirket negativt, men mulig de kan ha følt seg mer avslappet og trygg på meg som intervjuer, noe som kan være positivt. Da de har tillitt til meg og tørr og svare mer direkte (Ringdal, 2013).

Generelt når man intervjuer kan det oppstå mulige feilkilder i selve kommunikasjonsprosessen (Ringdal, 2013). Det kommer an på om spørsmålene er riktig oppfattet, om intervjuer forstår svaret rett, og om svarene er riktig notert. Under telefonintervjuet skrev jeg notater i stede for lydopptak. For å minske risikoen for feilnotering og feilkilder, gjentok jeg til tider det respondenten hadde sagt, for å forhøre meg om jeg hadde forstått det hun sa rett. På grunn av at egenskrevde notater kan være ganske rablete, renskrev jeg intervjuet umiddelbart etter intervjuet for å forhindre feilkilder (Jacobsen, 2010). På besøksintervjuene brukte jeg båndopptaker. En fordel med å bruke båndopptaker er at dette gir den mest komplette formen for registrering, slik at vi kan registrere det vi kan se og høre (Jacobsen, 2010). Når man transkriberer lydopptak kan det som skrives noteres ned feil. For å minske risikoen for dette, hørte jeg igjennom lydopptaket samtidig som jeg leste over den transkriberte teksten for å sjekke at jeg hadde fått med alt. Respondentene kunne få mulighet til å lese gjennom det transkriberte intervjuet i etterkant for godkjenning om de ønsket det, en av respondentene ønsket dette.

Ved bruk av båndopptaker og transkribering, gjør dette også at andre kan følge mine spor. For å minske risikoen for dette slettet jeg intervjuene etter en uke, og når jeg transkriberte og analyserte dataen gjorde jeg respondentene anonyme fra første stund ved å gi de ulike tall.

På grunn av at det er lenge siden noen av respondenten har tatt utdanning kan dette ha påvirket spørsmål som omhandlet utdanningen, da de kanskje ikke husker så godt tilbake og gitt meg feilkilder (Jacobsen, 2010). Men med at jeg valgte å sende ut intervjuguiden to dager før intervjuet fikk respondentene mulighet til å forberede seg og reflekter over spørsmålene, da refleksjon over dette kunne gi meg mer informasjon. At jeg valgte å sende ut intervjuguiden på forhånd kan ha påvirket svarene til respondenten og gitt meg feilkilder ved at de blant annet kan ha har lest seg opp på forhånd og tilpasser svarene sine. Men ut fra problemstillingen min, der jeg blant annet var ute etter hvilke kompetanse *de* har om barns seksualitet, og om denne kompetansen kommer fra førskolelærerutdanningen? Kan det være vanskelig å lese seg opp på flere av svaralternativene.

2.6. Kritiske blikk og etiske hensyn

Før intervjuene sendte jeg ut en mail med informasjon om forskningsstudiet (se vedlegg 1). Ved å sende ut samme informasjon ville alle respondentene få den samme informasjonen og de samme forutsetningene for å bli med i studiet. I dette informasjonsskrivet skrev jeg blant hva, hvor, hvordan og hvorfor de skulle intervjues. I skrivet ble også respondenten informert om anonymisering, og tilbud om å lese igjennom det transkriberte intervjuet (Dalland, 2012). Hensikten med å sende ut informasjon på forhånd var at respondenten skulle få en rask oversikt over hensikten med intervjuet og hvilke etiske hensyn som blir tatt.

Jeg valgt også å sende ut intervjuguiden to dager på forhånd. Dette gjorde jeg for at respondentene skulle få tid til å forberede seg, reflekter over spørsmålene, og være tryggere i intervjusituasjonen.

Jeg ser i ettertid av intervjuene at jeg ikke hadde trengt alle spørsmålene i intervjuguiden, dette på grunn av at respondenten svarte det samme på ulike spørsmål.

2.7. Bearbeiding og analysering av data

Det finnes ulike tilnærminger når en skal analysere kvalitativ data. Fellestrekk for disse tilnærmingene er at vi veksler mellom å analysere deler og se delene i en større helhet. Denne tilnærmingen blir av flere kalt for en hermeneutisk analyse (Jacobsen, 2010). Når jeg analyserte, tematiserte jeg først innholdet for å finne fram til de viktigste temaene (Jacobsen, 2010). Deretter lette jeg etter fornuftige kategorier som ville være med på å skape en struktur i teksten. Disse kategoriene fylte jeg inn med sitater fra respondenten, forså å sammenligne de ulike intervjuene og lete etter forskjeller og likheter.

3.0. Presentasjon av empiri

Dataen jeg har samlet, velger jeg å vise frem som en oppsummering i form av bearbeidet tekst. Dette betyr altså at dataen jeg har samlet inn har blitt transkribert gjennom opptak, før den har blitt analysert og bearbeidet. Den innsamlede dataen blir presentert i temaer slik at innholdet blir mer oversiktlig. For å få fram respondentenes fulle mening, vil flere sitat bli brukt. På grunn av at respondenten hadde ulike måter å uttrykke seg på, har jeg valgt å ta med de sitatene som var mest relevante, utdypende og konkrete.

3.1. Barns seksualitet og seksuelle utvikling

Respondentene sier de har møtt på barns ulike seksuelle uttrykk i barnehagen der barn blant annet har stimulert seg selv mot et møbel eller ved å putte hånden i trusen. Respondent 1,2,og 4 sier de syns det er greit at barna leker doktorleker og utforsker seg selv og hverandre, så lenge leken er grei for alle.

Alle respondentene sier de syns at barns seksualitet hører hjemme i barnehagen, der respondent 4 uttaler dette med; *«Hvis det ikke skjer i barnehagen, hvor skal det skje da? Før var barna hjemme, nå er barna i barnehagen»*. Respondent 1, 2, og 4 sier at barna må lære hvor det er greit å gjøre det og hvor det ikke er greit å gjøre det. Respondent 2 forteller dette med; *«jeg ser an settingen og veileder ut fra det. Det passer kanskje ikke helt å gjøre det i samlingsstund mens de andre barna prøver å ha fokus på noe annet. Jeg tenker at vår rolle er å hjelpe og veilede dem inn i det samfunnet vi lever i.»*

3.2. Holdninger

De fire respondentene forteller at de ser på barns seksualitet som noe naturlig og at det ikke er noe tabuområde for dem. De forteller at det handler om barns utforskning og utvikling. Respondentene forteller at de møter barns seksuelle uttrykk på en naturlig måte og at de ikke stopper aktiviteten. De uttaler også at de er opptatt av å møte barns seksuelle uttrykk på en måte som gjør at barna ikke skal føle at de gjør noe galt.

Når jeg spør respondentene hvorfor de reagerer som de gjør, sier respondent 1 at hun reagerer impulsivt der og da, men at hun ønsker å respektere barna som de menneskene de er. Hun forteller at hennes holdning enten vil påvirke barna negativt, positivt eller oppdragende, og at hun ønsker at barna skal ha en positiv holdning til sin egen kropp.

3.3. Normal eller avvikende seksualitet?

Respondentene forteller at de har hatt om seksuelle overgrep og omsorgssvikt i utdannelsen, med fokus på saksgangen og meldeplikt, og ikke har hatt om hva en fysisk skal se etter i barnehagen, og

hva som kan være tegn på overgrep. Respondentene forteller de har vært på kurs om seksuelle overgrep og omsorgsvik etter utdannelsen, at de har oppsøkt dette fordi de ønsket mer kunnskap om seksuelle overgrep.

Når jeg spør respondenten om de føler at de klarer å skille mellom normal og avvikende seksualitet, sier respondentene at da håper de klarer og skille det men at de ikke er helt sikre. Respondent 2 sier; *«skulle gjerne ha vist mer om å skille mellom barnet som har blitt utsatt for seksuelle overgrep og det som kommer innenfra. For hvis seksualitet er en ting man kan mye av, er det lettere å se avvikende også»*. Respondent 1 uttaler at skal vi klare å skille mellom barns naturlige seksuelle handlinger kontra det som er urovekkende, så må vi kunne noe om det som er normalt først.

3.4. Tema barns seksualitet i utdannelsen?

Respondenten forteller at de ikke hadde barns seksualitet som eget tema i utdannelsen, og at ingen foreleste om hvordan man skulle reagere og forholde seg til barns seksuelle uttrykk. Respondent 2 sier hun valgte barns seksualitet som tema innenfor ett gruppeprosjekt i studiet. Respondent 4 uttaler; *«Det vi lærte om dette lærte vi igjennom tema omsorgsvik og overgrep, men ikke som en del av barns seksualitet.»*

Respondentene forteller at de føler seg trygg i møte med barns seksuelle uttrykk i barnehagen. Når jeg spør respondentene hvordan de føler kompetansen deres er om barns seksualitet sier alle respondentene at de gjerne skulle ha vist mer om å skille normal seksualitet fra det som kan være tegn på overgrep. Respondent 1 sier det burde ha vært mer om hvordan skille naturlige seksuelle handlinger som barn gjør, kontra det som er urovekkende. Respondent 4 sier hun ville hatt mer om det i utdannelsen, slik at man hadde hatt med seg noen verktøy og knep ut i jobb. Hun forteller; *«Barns seksualitet var det første jeg kom borti når jeg var nyutdannet, da viste jeg ikke hva jeg skulle gjøre, og da er det greit å ha snakket om det i utdannelsen»*. Når jeg spør respondenten om dette har vært et savn i jobbsammenheng at de ikke hadde tema barns seksualitet i utdannelsen, forteller respondent 1 at hun *«hadde vært tryggere når ting oppstår, det hadde vært godt med kunnskap i forhold til hvordan takle det og hvordan videreføre det»*.

Jeg spør også respondentene hvor de har fått den kompetansen de sitter med? Forteller respondent 1 at hun har fått kunnskap igjennom egne barn. Respondent 2 sier hun har fått kunnskap igjennom en oppgave hun valgte å skrive om barns seksualitet på høyskolen, og at om hun ikke hadde valgt å skrive om det da, hadde hun nok ikke vært så bevisst på tema. Respondent 3 sier den er selvlært ved at hun har lest igjennom det i bøker, men at det er vanskelig å finne litteratur. Respondent 4 sier hun lærte om tema etter utdannelsen i form av kurs.

4.0. Drøfting

I drøftingen har jeg knyttet teori og empiri opp mot hverandre og sett dette i sammenheng. De ulike temaene som vil bli drøftet er; barns seksuelle uttrykk og utvikling, barns seksualitet barnehagens ansvar? Holdninger, og tema barns seksualitet i utdannelsen?

4.1. Barns seksuelle uttrykk og utvikling

Alle respondentene har møtt på ulike seksuelle uttrykk i barnehagen. Dette var for eksempel barn som stimulerte seg selv mot et møbel eller hadde hånden nede i trusen. Respondent 1,2 og 4 hadde også møtt på barn som lekte doktor og utforsket hverandres kropp, noe de så på som en helt naturlig del av barns utvikling. Ut fra det respondenten sier kan man knytte dette opp mot teorien, der Stevnhøj (2005) viser til en forenklet beskrivelse av barns seksualitet. I denne beskrivelsen kommer det fram at barn i barnehagealder selv begynner å stimulere seg selv mot en pute eller lignende, og at de eldste barna i barnehagen begynner å eksperimentere og undersøke hverandres kropp i rollelek. At tre av respondentene har møtt på barn som leker doktorleker er i følge Stevnhøj (2005) sunt. I likhet med Stevnhøj (2005) mener også Langfeldt at den seksuelle leken har flere viktige funksjoner (Engdahl, 2003a). - Den får blant annet barna til å forstå at de ikke er alene om seksualiteten og gir barna en bekreftelse på sin egen seksualitet igjennom andre barn. Samtidig lærer også barna å vise ømhet og kjenne sine grenser (Engdahl, 2003a). At respondentene har møtt på ulike seksuelle uttrykk i barnehagen kan man også knytte opp mot at vi fra fødsel av er kodet til å være seksuelt nysgjerrige og søkende (Stevnhøj, 2005). I tillegg handler barns seksuelle utforskning om å utvikle sin seksuelle lyst, seksuelle grenser, behov og følelse for å bli kompetente og velfungerende mennesker (Stevnhøj, 2005). Ut fra dette kan man altså se at det respondentene forteller er normalt for barn i barnehagealder å gjøre. Ser man på dette funnet kan det virke som om respondentene har noe kompetanse om barns seksualitet da de ser på det som en naturlig del av utviklingen.

4.1.1. Barns seksualitet barnehagens ansvar?

I intervjuene kom det fram at respondentene sa at barns seksualitet hørte hjemme i barnehagen. Der en av respondentene uttaler; *«Hvis det ikke skjer i barnehagen, hvor skal det skje da? Før var barna hjemme, nå er barna i barnehagen»*. I likhet med respondentens utsagn, kommer det frem i artikkelen *vi har ansvar for barns seksualitet* (Engdahl, 2003b), at barnehagestyrer Pia Friis i Bjerkealléen barnehage, uttaler at det er barnehagens ansvar at barna får bli kjent med sin egen kropp og seksualitet. Sammenlignet med respondenten mener også Friis at dette er fordi det er her barna tilbringer mesteparten av dagen og det er her de har mulighet til og utforske sammen med jevnaldrende i lek (Engdahl, 2003b). Som respondenten sier hvis det ikke skjer i barnehagen hvor skal det skje da?

Respondenten var opptatt av at den seksuelle leken skulle være grei for alle. Tre av respondentene var også opptatt av at barna skulle lære hvor de kunne gjøre det, og hvor det ikke passet så bra. Respondent 2 forteller; *«Jeg ser an settingen og veileder ut fra det. Det passer kanskje ikke helt å gjøre det i samlingsstund mens de andre barna prøver å ha fokus på noe annet. Jeg tenker at vår rolle er å hjelpe og veilede dem inn i det samfunnet vi lever i»*. I likhet med de tre respondentene mener også sexolog Margrete Wiede Aasland at det er barnehagens jobb og passe på at den seksuelle leken er grei for alle, og at det er barnehagens ansvar å sosialisere barna seksuelt (Jonassen, 2012). Med seksuell sosialisering mener Aasland det samme som de tre respondentene, - at de voksne må veilede barna og vise barna hvor og når de kan drive seksuell utforskning med seg selv og andre. Da dette kan føre til at barna ikke dummer seg ut foran vennen sin, men likevel få mulighet til å bli kjent med sin egen kropp (Jonassen, 2012). At det er barnehagens oppgave å sosialisere barna seksuelt kan en koble opp mot at barns seksualitet er barnehagens ansvar (Engdahl, 2003b). Som det kom fram i det i barnehagen barns seksuelle uttrykk kommer til syne (Stevnhøj, 2005) og det er i barnehagen de har mulighet til og utforske å leke doktorleker sammen med andre (Engdahl, 2003b). Da er det vell i barnehagen barna må lære hvor og når de kan stimulere seg selv og leke seksuelle leker? - Slik at de ikke dummer seg ut foran vennene sine, men likevell mulighet til å bli kjent med sin egen kropp.

4.2. Holdninger

I følge Langfeldt (2000) har barneårene stor betydning for hvordan vi kommer til å fungere seksuelt som voksne. Men likevel synes mange av oss at det er vanskelig å reagere på en passende måte når barn viser seksuelle uttrykk (Stevnhøj 2005). Langfeldt (2000) uttaler at når voksne er redde for seksualitet og nakenhet, kommer dette alltid til uttrykk på en eller annen måte. Konsekvensen blir at barnet observerer denne holdningen og gjør den til en del av seg selv. I følge Stevnhøj (2005) viser det seg at om barnet blir møtt med reaksjoner som sinne, skam og avsky, hver gang det viser seksuelle følelser, vil den voksne seksualiteten få en negativ skygge og bli forvrengt. Det Langfeldt (2000) og Stevnhøj (2005) uttaler, kan man se i sammenheng med Tholin (2008) som hevder at våre verdier og holdninger blir synlig i møte med andre mennesker, og at disse holdningene smitter når man ikke er bevist på dem. Har vi da et negativt syn på barns seksualitet uten å ha reflekter over det, kan dette komme til syne i måten vi håndterer barns seksuelle uttrykk. Hvis barna observerer disse holdningen og gjør dem til sine egne, kan dette føre til at de føler skam over egen seksualitet og kropp, som igjen kan påvirke den voksne seksualiteten (Stevnhøj, 2005).

Respondentene forteller at barns seksualitet ikke er noe tabuområde for dem, at de ikke stopper aktiviteten og at de møter barns seksuelle uttrykk på en naturlig måte. De sier også at barns seksualitet handler om barns utforskning og er en del av utviklingen, og at de er opptatt av å møte

barns seksuelle uttrykk slik at barna ikke skal føle at de gjør noe galt. Respondent 1 sier hun gjør det impulsivt der og da, men at hun gjør dette fordi hun ønsker å respektere barna som de menneskene de er. I tillegg forteller hun at hennes holdning enten vil påvirke barna negativt, positivt, eller oppdragende, og at hun ønsker at barna skal ha en positiv holdning til sin egen kropp. Her kan man også se en sammenheng mellom respondentens utsagn og teorien til Tholin (2008).

Tholin (2008) hevder at oppdragelse og arbeid med barn alltid bygger på verdier og oppfatninger. Dette kan være verdier og oppfatninger vi er bevisst på mens vi andre ganger handler mer impulsivt og er mer eller mindre bevisst på hvilke verdier vi har. I møte med mennesker vil våres menneskesyn, verdier og vurderinger komme til uttrykk i holdningene våre. Ordet holdning er blant annet synonymt med synsmåte og tankesett, og hvordan vi handler i møte med barn styres i vår tenkning om barn. Fordi en sjelden eller aldri har tid til å reflektere over handlingsalternativet er det mest essensielle at vi bevisstgjør våre egne holdninger på forhånd, slik at man i ettertid kan begrunne sine valg og handlinger (Tholin, 2008). Selv om respondent 1 sier at hun handler impulsivt der og da, kan det virke som hun har reflektert over hvilke verdier og oppfatninger hun har om barns seksualitet. Dette sett i lys av at barns seksualitet ikke er noe tabuområde for henne, at det handler om barns utforskning er og er en naturlig del av utviklingen. I tillegg ønsker hun å respektere barna som det menneske de er, og at barna ikke skal føle at de gjør noe galt. Hun ønsker også at barna skal få en positiv holdning til sin egen kropp. Her sier respondenten noe om menneskesynet sitt og sin tenkning om barn (Tholin, 2008). At respondenten er opptatt av å møte barna på en naturlig måte, er respondentens handling (Tholin, 2008). Som Tholin (2008) uttaler, vil hvordan vi tenker om barn vises igjen i hvordan vi handler i møte med barn. Ut fra dette kan det selv om respondenten sier hun handler impulsivt, virke som om hun på forhånd har reflektert over handlingsalternativ (Tholin, 2008). Da hun har bevisstgjort sine holdninger til barns seksualitet, og er hun bevisst på at hennes holdninger kan påvirke barna negativt, positivt eller oppdragende. En kan se dette funnet i forhold til rammeplanen som sier at personalet i barnehagen må reflektere over sine egne holdninger til og samfunnets forventninger til gutter og jenter (KD, 2011.) Ut fra det respondenten forteller, kan vi se at hun har gjort dette da hun er bevisst på at hennes syn på barns seksualitet kan påvirke barna.

4.3. Tema barns seksualitet i utdannelsen?

Som det kommer fram i Leif Askeland (2000) sin artikkel *På jakt etter seksualiteten – i førskolelærer utdanninga*. Tar ikke han opp tema barns seksualitet for sine studenter. Det er i følge Askeland (2000) heller ingen andre av fagene som gjør det. Konklusjonene hans blir derfor at førskolelærer utdanningen ikke tar opp seksualitet som eget tema. Dette samsvarer med førskolelærer Ingrid Jørgensen (2000) som uttalte i artikkel «... André har pult», at de ikke hadde seksualitet som et eget

tema i utdannelsen, og at det var ingen som foreleste eller lærte de noe om hvordan man skulle forholde seg til barns seksuelle uttrykk. Dette stemmer igjen overens med mine funn, som viser at barns seksualitet ikke ble tatt opp som et eget tema i studiet, og at ingen foreleste respondentene om hvordan en skulle forholde seg til- eller reagere på barns seksualitet. Men til tross for dette forteller respondent 2 at hun ikke hadde om dette som ett eget tema i utdannelsen, men at hun selv valgte å skrive en oppgave om det.

De fire respondentene utdannet seg på ulike høyskoler og var ferdigutdannet på ulike tidspunkt. Årstallene de var ferdig på var 2001, 2005, 2009 og 2013. Ut fra funnene kan det virke som om utdannings sted og tidspunkt ikke har noe å si, i og med at resultatet tilsynelatende er det samme og at barns seksualitet ikke har blitt tatt opp som tema i førskolelærer utdanningen. Betyr dette da at siden Askeland (2000) skrev sin artikkel i 2000 og frem til i 2013, at barns seksualitet fortsatt ikke blir tatt opp som tema i førskole lærerutdannelsen? Og hvorfor eventuelt ikke? Blir det ikke litt for tilfeldig hvem som får kunnskap om det, når en selv må velge å skrive en oppgave om tema? Er det ikke viktig nok, eller er det fordi det at mange syns det er vanskelig å knytte ordet seksualitet opp mot ordet barn (Skarpsno, 2013), eller at en ser på barndommen som en uskyldig tid, der seksualitet ikke passer inn (Stevnhøj, 2005)? Men allikevel kan det virke som om det er barnehagens ansvar (Jonassen, 2012)?

Når jeg spør respondentene hvordan de føler kompetansen deres er om barns seksualitet sier alle respondentene at de gjerne skulle ha vist mer om å skille normal seksualitet fra det som kan være tegn på overgrep. Når jeg spør respondentene om det har vært et savn i jobbsammenheng at tema ikke har blitt tatt opp i utdannelsen, uttaler respondent 1 at hun *«hadde vært tryggere når ting oppstår, det hadde vært godt med kunnskap i forhold til hvordan takle det og hvordan videreføre det»*. Respondentene 4 forteller hun ville hatt mer om det i utdannelsen slik at man hadde hatt med seg noen verktøy og knep ut i jobb, hun utdyper dette med: *«Barns seksualitet var det første jeg kom borti når jeg var nyutdannet, da viste jeg ikke hva jeg skulle gjøre, og da er det greit å ha snakket om det i utdannelsen»*. Respondenten 2 som valgte å skrive en oppgave om det, sier at det er der hun har kunnskapen sin fra. Ut fra respondentens svar kan det virke som mangel på kunnskap om barns seksualitet i utdannelsen har ført til usikkerhet blant respondenten. Selv om respondenten sier at de ikke har nok kunnskap om barns seksualitet, sier de likevel at de er trygge i møte med barns seksualitet. Kan dette ha sammenheng med at de etter utdanning har opparbeidet seg noe kunnskap om barns seksualitet, igjennom egne barn, selvlært via bøker, lært igjennom kurs, eller lært igjennom selvvalgt oppgave i studiet?

I likhet med Askeland (2000) som uttaler at tematikken på området er preget av overgrep, og ikke seksualitet som kilde for god utvikling. Er det også i følge de fire respondentene det som har blitt tatt opp som tema i utdannelsen. Uttaler respondent 1; *«Det vi lærte om dette, lærte vi igjennom tema omsorgssvikt og overgrep, men ikke som en del av barns seksualitet»*. Innen for tema seksuelle overgrep og omsorgssvikt, uttaler de fire respondentene at de lærte om saksgangen og meldeplikt, men ikke hva de fysisk skulle se etter, og hva som kunne være tegn på overgrep. Alle respondentene sier også at de har oppsøkt kurs om seksuelle overgrep fordi de følte de manglet kunnskap om det etter utdanningen. Dette kan man se i forhold til Aasland (2010) som uttaler at kunnskapen om barns seksualitet og seksuelle overgrep er skremmende liten blant ansatte i det offentlige hjelpeapparatet. Man har verken hatt om barns naturlige seksualitet eller seksuelle overgrep i utdannelsen, dette stemmer da overens med mine funn.

At respondentene ikke har hatt om barns seksualitet, og hva som kan være tegn på overgrep, kan man se i forhold til det å klare å skille mellom normal og avvikende seksualitet. Som Langfeldt (2000) uttaler virket det på et tidspunkt som om mangel på kunnskap om barns normale seksualitet førte til at mange ikke klarte å skille mellom det som var normalt fra det som var avvikende. I samsvar med teorien uttaler også de fire respondentene at de håper at de klarer det, men at de likevel ikke er helt sikre på om de klare å skille mellom normal seksualitet fra det som er avvikende. Der respondentene 2 uttaler; *«skulle gjerne ha vist mer om å skille mellom barnet som har blitt utsatt for seksuelle overgrep og det som kommer innenfra. For hvis seksualitet er en ting man kan mye av, er det lettere å se avvikende også»*. Som respondent 1 uttaler hvis vi skal klare å skille mellom barns naturlige seksuelle handlinger kontra det som er urovekkende, så må vi kunne noe om det som er normalt først. Respondentens utsagn kan man se i sammenheng med Aasland (2010), som sier at en ikke må overdramatisere og ta seksuell lek som et bevis på barnet har vært utsatt for overgrep. Barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, kan opptre seksuelt aggressivt og utagerende i sin seksuelle lek med andre barn. Men at ulike signaler barna sender ut må ses i sammenheng, og det kan ha andre årsaker enn at barnet har blitt utsatt for overgrep, det er derfor viktig å vite noe om vanlig seksuell adferd hos barn først (Aasland, 2010).

Funnen viser at respondenten verken har hatt om barns «naturlige» seksualitet, med tanke på at vi i følge Stevnhøj (2005) sannsynligvis fra fødsel av er kodet til å være seksuelt nysgjerrige, og at seksuell utforskning med seg selv og andre barn er normalt for barnehage barn å gjøre (Stevnhøj, 2005). Når det også innenfor tema overgrep og omsorgssvikt heller ikke har blitt forelest om hva en faktisk skal se etter, og hva som kan være tegn på overgrep. Hvordan kan respondentene da vite hva som er normal seksualitet og hva som er unormal seksualitet, når de ikke har fått kunnskap og

kompetanse om det i utdannelsen? Er dette noe som hver student må lese seg opp på selv, eller oppsøke kurs etter utdannelsen slik som respondentene har gjort? Er ikke dette viktig nok? I følge Aasland (2010) hjelper ikke mangel på kunnskap barn.

Som det kommer fram i statesikk fra statistisk sentralbyrå (2012) melder barnehagen i fra med 5 % av innmeldte saker til barnevernet. Selv om dette er tall som ikke spesifikk går på tilfellene som omhandler barn som har blitt utsatt for overgrep. Får man likevel et bilde av hvor ofte barnehagen melder i fra om bekymringer. Derav kan en stille seg spørsmålet om mangel på kunnskap om naturlig og avvikende seksualitet kan ses i sammenheng med denne statistikk. Vet ikke pedagoger hva de skal se etter, er det derfor det ikke sender flere bekymringsmeldinger til barnevernet? Og hvis resultat av manglende kunnskap er at barn som har vært utsatt for overgrep ikke blir oppdaget i barnehagen, bør det ikke barns seksualitet komme inn som tema i utdannelsen da?

I følge Kimerud (2011) viser undersøkelser at det innen Norsk pedagogisk barnehageforskning er gjort svært få studier innen for små barns seksualitet. Innenfor psykologi- og sexologifeltet finnes det noe kunnskap, men Kimerud (2011) sier at det er mulig at det ligger en utfordring i manglende kunnskapsflyt i mellom ulike fagdisipliner. Kimerud (2011) mener at det er nødvendig å skape mer refleksjon og samtidig tydeliggjøre behovet for mer kunnskapssøking rundt tema barns seksualitet. Fordi tema i stor grad er et utematisert felt innen undervisning og barnehage forskning, vanskeliggjør dette pedagogers viten og at ulike praksiser er bygget på faglig kompetanse og reflekterte holdninger. Dette kan man se i sammenheng med Askeland (2000) som ikke underviser i barns seksualitet, og respondentenes som ikke har hatt om barns seksualitet som noe eget tema i utdannelsen. Kan det være sånn at grunnen til at Askeland (2000) ikke underviser om barns seksualitet, og at respondenten ikke har det som et eget tema i studiet, skyldes at barns seksualitet er et område det er lite forsket på?

5.0. Avslutning

I denne oppgaven har jeg prøvd å belyse problemstillingen: *Hvilke kompetanse har pedagogisk leder om barns seksualitet, og hvor kommer denne kompetansen fra?* For å belyse problemstillingen valgte jeg et intensivt og kvalitativt design, med intervju som metode (Ringdal, 2013). Dette ga meg svar på hvilke kompetanse pedagogisk leder har om barns seksualitet, og om denne kompetansen kommer fra utdanningen?

Barn er fra fødsel av kodet til å være seksuelt nysgjerrige og søkende (Stevnhøj, 2005), dette kan komme til uttrykk via seksuelle uttrykk. Barns seksuelle uttrykk og utforskning er en del av utviklingen, her utvikler barn sin seksuelle lyst, seksuelle grense, behov og følelser for å bli velfungerende voksne

(Stevnhøj, 2005). At respondentene har møtt på barns seksuelle uttrykk er da naturlig da det både er en del av utviklingen, og at det er i barnehagen barna har mulighet til å utforske sammen med jevnaldrende (Engdahl, 2003b). På grunn av at det er i barnehagen barna har mulighet til å utforske sammen med andre, kommer det fram at barns seksualitet er barnehagen sitt ansvar, og at barnehagen har et ansvar for at barna sosialiseres seksuelt (Jonassen, 2012), slik at de lærer hvor og når de kan drive seksuell utforskning med seg selv å andre. Da dette blant annet fører til at de får mulighet til å bli kjent med sin egen kropp.

Det viser seg at om barn blir møtt med reaksjoner som fy og skam hver gang det viser seksuelle følelser, vil barna observere dette og gjøre det til en del av seg selv (Tholin, 2008), noe som kan føre til at barna føler skam over sin egen kropp og seksualitet som igjen kan påvirke den voksne seksualiteten (Langfeldt, 2000). Ut i fra funnene viser det seg at respondentene er beviste på at deres holdninger om barns seksualitet vil påvirke barna.

Ut fra at respondentene ser på barns seksualitet som noe naturlig og som en del av utviklingen, og at de er beviste på at deres holdninger i forhold til tema vil påvirke barna, kan det virke som om respondentene har noe kompetanse om barns seksualitet. Det kommer fram at ingen av respondentene hatt barns seksualitet som eget tema i utdannelsen, og at det innenfor tema overgrep og omsorgssvikt ble undervist i saksgangen og melde plikt og ikke hva de fysisk skulle se etter, og hva som kunne være tegn på overgrep. Det de har lært om temaene er basert på at respondentene selv har oppsøkt det, og det kan derfor virke tilfeldig. Sett ut fra dette viser det seg at respondentene selv føler at de ikke har nok kunnskap om barns seksualitet (Aasland, 2010). Det kommer fram at respondentene er usikre på om de klarer å skille mellom normal seksualitet fra det som kan være tegn på overgrep, og sier at de gjerne skulle ha vist mer om dette. Ut fra disse funnene, stiller jeg spørsmål om dette kan ha sammenheng med at det er så lite saker som 5 % som blir meldt i fra til barnehagen til barnevernet (Bufetat, 2013), og om dette kan skyldes manglende kunnskap på normal og avvikende seksualitet?

Sett fra funn blant respondentene og teori kan det virke som om førskolelærerutdanningen ikke tar opp tema barn seksualitet for sine studenter (Askeland, 2000). Jeg stiller derfor spørsmål om dette kan skyldes lite forskning på området (Kimerud, 2011)? Som det kommer fram blir det heller ikke undervist om hva som kan være tegn på overgrep, og at det kun har hatt som saksgang og meldeplikt. Jeg stiller derfor spørsmål om hvordan pedagogiske ledere skal kunne melde fra til barnevernet, når de er usikre på hva som er normal- og unormal seksualitet? Hvordan skal man klare å finne en ting hvis man ikke vet var man ser etter? Er det sånn at pedagoger selv må lese seg opp, og

oppsøke kurs, for å få kompetanse om barns seksualitet. Blir det ikke litt tilfeldig da? Mangel på kunnskap hjelper ikke barna (Aasland, 2010).

Konklusjonen min blir derfor at barns seksualitet og seksuelle uttrykk er en del av utviklingen, og at denne hører hjemme i barnehagen der barna har mulighet til å utforske med andre. Det viser seg at pedagogiske ledere har noe kompetanse om barns seksualitet og seksuelle utvikling, og er bevisst på sine holdninger i forhold til tema. Den ene pedagogiske lederen har fått kompetansen sin igjennom en valgfri oppgave i førskolelærerutdanningen. Kompetansen til de tre andre pedagogiske lederne er selvlært og kommer ikke fra førskolelærerutdannelsen. Som det kommer fram blir ikke barns seksualitet tatt opp som et eget tema i utdannelsen, noe som kan ha ført til fravær av kompetanse i forholdt til å kunne skille mellom normal og avvikende seksualitet.

Til ettertanke: Barnehageloven skal sikre at alle barn får et likeverdig barnehagetilbud av høy kvalitet. Personalets kompetanse er derfor viktig for å kunne gi et barnehagetilbud med høy kvalitet (Gotvassli, 2013).

6.0. Litteraturliste

6.1. Ordinært Pensum

- Aasland, M. W. (2010). *"... si det til noen..."*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gotvassli, K. (2013). *Strategisk kompetanse utvikling i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring*. Oslo: Høyskoleforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Bergen: Kunnskapsdepartementet.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tholin, R. K. (2008). *Yrkesetik for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget .

6.2. Selvvalgt pensum

- Askeland, L. (2000). På jakt etter seksualiteten -i førskolelærerutdanninga. *Barnehagefolk - Barn og seksualitet*, 15(1), 45.
- Bufetat. (2013). *Tall og fakta om barne- og ungdomsvern Statistikk for fosterhjem, institusjoner og hjelpetiltak*. Hentet 08. Mai. 2014, fra <http://www.bufetat.no/om/statistikk/barnevern/>.
- Engdahl, B. (2003a). La barna leke "doktor" i fred. *Sinnets helse, Temamagasinet for foreldre om barn og seksualitet*, 83(1), 16-19.
- Engdahl, B. (2003b). Vi har ansvar for barns seksualitet. *Sinnets helse, Temamagasinet for foreldre om barn og seksualitet*, 83(1), 4- 6.
- Jonassen, T. (2012). *Gi barna seksuell sosialisering*. Hentet 25. februar, 2014, fra <http://www.barnehage.no/no/Reportasjer/2012/Juni/-Gi-barna-seksuell-sosialisering>
- Jørgensen, I. (2000). "... André har pult!". *Barnehagefolk- Barn og seksualitet (1)*, 24.
- Kimerud , A. T. (2011). Konstruksjoner om barns seksualitet. I A. M. Otterstad, & J. Rhedding- Jones, *Barnehagepedagogiske diskurser* (s. 172-183). Oslo: Universitetsforlaget.
- Langfeldt, T. (2000). *Barns seksualitet*. Oslo: Cappelens forlag AS.

Skarpsno, H. E. (2013). *Barn og seksualitet. Utdordringer i barnehagen*. Oslo: SEBU forlag.

Stevnhøj, A. (2005). *Børn og seksualitet, om børns seksuelle udvikling, adfærd og leg samt om seksuelle overgreb. til professionelle og forldre*. Valby: Børns vilkår 2005.

7.0. Vedlegg

7.1. Vedlegg 1: Informasjons skriv til respondentene

Sogndal, 20.03.2014

Hei,

Jeg er en student fra Høgskulen i Sogn og Fjordane avd. Sogndal som skriver Bacheloroppgave om barns seksualitet. I forbindelse med dette skal jeg intervju pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning. Jeg lurte derfor på om det hadde vært mulighet for å intervju en pedagogisk leder i deres barnehage Torsdag 27 Mars, Fredag 28 Mars eller Mandag 31 Mars.

Spørsmålene i intervjuet vil blant annet ta for seg hva man har lært om barns seksualitet i utdannelsen. Jeg vil ikke sette fokus på informanten som enkelt person, men er interessert i å belyse hvilke kunnskap og kompetanse man som pedagogisk leder/ førskolelærer evt. har fått i gjennom studiet innenfor tema barns seksualitet.

- Intervjuet tar opptil 60-90 minutter.
- Spørsmålene vil bli levert ut en til to dager på forhånd, slik at informanten får tid til å reflektere og tenke over spørsmålene.
- Båndopptaker vil bli brukt under intervjuet, det er kun til mitt bruk og vil bli slettet etter en uke.
- Hvis informanten ønsker det, vil vedkommende få mulighet til å lese i gjennom det transkriberte intervjuet i etterkant for godkjenning.
- All informasjon vil bli anonymisert.

Hvis dette er av interesse eller det ønskes mer informasjon, ta kontakt på telefon eller mail.

Håper på et positivt svar

Mvh.

True Elgshøen

Tlf: *** **

E-mail:*****

7.1. Vedlegg 2: Intervjuguide

1) Hvor og når utdannet du deg?

2) Hvor lenge har du jobbet i barnehage?

3) Hvis jeg sier barns seksualitet, hva tenker du da?

4) Hvis jeg sier barns naturlige seksualitet, hva tenker du da? Noen forskjell?

5) Hadde dere om barns seksualitet som eget tema i studiet?

- Hvis ja, fortell kort hva de handlet om.

- Hvis nei, hva tror du er grunnen til det?

- Hvis nei, føler du dette har vært et savn i jobbsammenheng?

6) Har du noen gang hørt utsagnet: «mennesker er født med en naturlig seksualitet, og seksualiteten er noe som må utvikles?»

7a) Var det noen som foreleste eller lærte dere om hva eller hvordan en skulle forholde seg til/ reagere på

* Barn som kler av seg?

* Barn som tar på seg selv?

* (Seksuell)språkbruk?

* Barns seksuelle lek?

b) Har du i etterkant av studiet møtt på dette temaet? For eksempel gjennom Kurs/foredrag/bøker/media/annet?

c) Hvordan føler du kunnskapen/kompetansen din er innenfor temaet barns seksualitet?

8a) Hadde dere om seksuelle overgrep og omsorgssvikt som eget tema i studiet?

-Hvis ja, fortell kort hva de handlet om.

- Hvis nei, hva tror du er grunnen til det?

- Hvis nei, føler du dette har vært et savn i jobbsammenheng?

b) Har du i etterkant av studiet møtt på dette temaet? For eksempel gjennom Kurs/foredrag/bøker/media/annet?

c) Hvordan føler du kunnskapen/kompetansen din er innenfor temaet seksuelle overgrep og omsorgssvikt?

---

9) Føler du at du klarer og skille mellom normal seksuell adferd, og avvikende seksuell adferd hos barn?

---

10) Syns du det er vanskelig å forbinde ordet seksualitet opp mot ordet barn?

11a) Har du noen gang i løpet av din tid som førskolelærer/pedagogisk leder møtt på barn som kler av seg, barn som tar på seg selv, barn som leker seksuelle leker (som doktor, mor-far-barn, → der leken har elementer hvor man utforsker egen eller andres kropp)

b) Hvis du ser barn som berører sine egne, og undersøker andres kjønnsorgan, ville du definert det som seksualitet?

12) Føler du deg trygg i egen rolle som førskolelærer/pedagogisk leder når du møter barn som kler av seg, barn som tar på seg selv, barn som leker seksuelle leker (doktor, mor-far-barn)

13a) Hva tenker du, og hvordan reagere du hvis du møter barn i barnehagen som putter hånda i bleia, gnir underlivet eller kler seg naken for å undersøke hverandres underliv?

b) Hvorfor handler du som du gjør i denne situasjonen?

c) Hvordan tror du barnet reagerer på din håndtering av situasjonene?

---

14) Ser du annerledes på doktorlek, rompeleker og sexleker der barna viser frem kjønnsorgan og rompen, enn annen lek uten seksuelle elementer?

15a) Jobber personalet i barnehagen med barns seksualitet og kropp?

-Hvis ja, hvordan jobbes det med?

-Hvis nei, hvorfor ikke?

-Hvis nei, er det et tabuområde?

b) Har dere tilgang på faglitteratur eller annet innenfor tema barns seksualitet i barnehagen?

-Hvis ja, leser/ bruker du det? → hvis nei, hvorfor ikke?

-Hvis nei, hvorfor tror du det?

---

16) Syns du barn som kler av seg, barn som tar på seg selv og barn som leker seksuelle leker er noe som hører hjemme i barnehagen?

17) Føler du at barns seksualitet er noe som må utvikles som på lik linje som andre ting i barndommen?

-Hvis ja, hvorfor?

-Hvis nei, hvorfor ikke?

-Hvis nei, syns du barns seksualitet er noe som bør utvikles i det hele tatt?

18) Er barns seksualitet noe som det burde vært snakket mer om i utdannelsen?

- Hvis ja, hvem sitt ansvar er det at det kommer mer inn i utdannelsen, og hvorfor?
  - Hvis nei, hvorfor ikke?
-

19) Er det noe annet du vil tilføre innenfor dette temaet?

20) Syns det det dette var et ubehagelig/vanskelig tema og snakke om?

-Hvis ja, hvorfor?

-Hvis nei, hvorfor ikke?